

ad ipsum tanquam ad finem ultimum referendi; nullibi reperitur ethices super praeceptum charitatis fundata, ab omni superbiae et propriae considerationis veneno depurata.

Unde libenter concludimus cum D. de Broglie: *Hist. des relig.*, ch. VIII, § 5, p. 233: « La religion « est un lien entre Dieu et l'humanité. C'est Dieu qui « s'est le premier rapproché de l'homme par la révé- « lation primitive, qui a contracté par la révélation « chrétienne une nouvelle alliance avec lui. Mais « l'homme, de son côté, après avoir perdu la vraie « notion de Dieu, a dû créer, tant avec le souvenir « de ses croyances passées qu'avec les instincts de « son cœur, des cultes et des doctrines imparfaites « et mêlées d'erreurs, jusqu'au jour où la lumière « divine est venue de nouveau l'éclairer. La révéla- « tion primitive et la révélation chrétienne, seules « religions divines par leur origine et adressées à « tous les hommes, sont en même temps, si nous osons « ainsi parler, les plus humaines des religions, celles « qui sont le mieux adaptées aux instincts nobles du « cœur de l'homme; elles doivent contenir en elles « tout ce que l'homme a pu deviner, inventer et « créer de bon, de beau et de vrai. En même temps « qu'elles sont des religions essentiellement surhu- « maines, la religion primitive et le Christianisme « sont des religions surnaturellement humaines, c'est- « à-dire, contenant, avec une universalité, une « perfection, une harmonie et une efficacité qui « dépassent les forces de la nature, tous les sen- « timents religieux naturels et vrais, qui sont dis- « persés dans les cultes erronés. Ainsi les ressem-

« blances, loin d'être une objection, deviennent une « preuve. »

QUAESTIO X^a

Utrum religionis cotholico-romanae excellentia, per suos mirabiles effectus manifestata, divinam ejus originem demonstret?

53. Resp. Videri potest quod non.

Etenim, 1^o de facto, multum abest quin Christianismus omnes homines sibi devinxerit, et quod apud suos sectatores vitia etiam horrenda exterminaverit. Ergo immerito dicitur miraculosum habuisse in mundi reformationem influxum.

2^o Praeterea, constitutioni familiae plurimum nocuit, tum homines passim hortando ad continentiam perfectam, quae de se est omnis familiae destructiva; tum semel conjugatos, etiam ubi vita communis facta est moraliter impossibilis, indissolubili vinculo subji- ciendo; tum demum leges civiles circa matrimonium pro nullis habendo.

3^o Praeterea, bono societatis civilis infestam se praebet religio catholica; quia singulos cives vult legibus supremi cujusdam Capitis extranei caecam et inviolabilem profiteri obedientiam, etiam contra patriae leges, mores, et instituta; quod sane perfectam in societate civili unitatem et concordiam impedit, et multas fovet rebelliones.

4^o Praeterea, de facto, populorum in ordine civili regeneratio, non est effectus exclusivus religionis catholicae, sed multo magis principiis magnae renovationis Gallicae, anno 1789 peractae, tribuenda est; quia tunc potissimum vera justitiae cunctis debita

notio, et humanae dignitatis sensus praevalere coepit.

54. *Sed contra dico: Salutaris influxus evangelicae praedicationis per Ecclesiam Romanam; certissime supernaturalem arguit excellentiam atque virtutem.*

Etenim, facta est per religionem catholicam mirabilis, tum hominis individui, tum societatis domesticae, civilis atque universalis instauratio. Atqui talis instauratio est nota certissima supernaturalis excellentiae atque virtutis, quae Ecclesiam Romanam decorat.

55. *Probatur major per partes.*

I. *Facta est per religionem catholicam hominis individui mirabilis instauratio, nempe: et quoad intellectum, et quoad voluntatem.*

1^o *Quoad intellectum.* Praelucente evangelica praedicatione, errores ubique grassantes contra religionem naturalem fugati sunt. Insuper, omnium veritatum religiosarum, quas scire nostra interest, cognitio evasit vulgaris, etiam apud rudes et indoctos, quin tamen intellectus exercitium in doctis excluderet. Hinc, apud Catholicos fervet activitas intellectualis sine veritatis et unitatis detrimento, et servatur unitas sine dispendio activitatis. Non sic extra Ecclesiam catholicam: videmus enim torpere ingenia ubi sub unitatis lege detinentur, uti apud Indos, Mahumetanos, aut schismaticos Russicos vel Graecos; e contra, ubi fervet activitas, ibi unitatem brevi perire, sicuti apud Protestantibus.

2^o *Quoad voluntatem.* Religionis enim catholicae cultores mox in deliciis habuerunt ea a quibus antea abhorrebant; illa vero quibus antea magnopere delectabantur penitus detestati sunt, et ad

mores quasi angelicos se composuerunt. Et haec sanctitas in multis ad gradum omnino heroicum pervenit, quod patet ex quotidianis processibus canonisationis, cum maximo rigore instructis. Caeterae autem religiones suos sanctos Sanctis catholicis comparare non praesumunt, et ideo proferre non audent. Demum, ut experientia testatur, quo quis sanctius vivit, eo fortius fidei catholicae adhaeret, aut facilius ad eam se convertit.

II. *Facta est per religionem catholicam mirabilis familiae instauratio.*

Id patet, cuique conferenti miseram uxorum, filiorum, et servorum ante Christum conditionem, cum ea quam apud gentes catholicas adepti sunt. Nec operosum est demonstrare hanc instauracionem esse verum doctrinae catholicae foetum.

Etenim, 1^o juxta hanc doctrinam, uxor data est viro in adjutorium simile sibi, et ex ejus latere originarie sumpta est; homo, ut uxori adhaereat, patrem et matrem relinquere tenetur; matrimonium christianum habet rationem veri sacramenti referentis unionem Christi cum Ecclesia, polygamiam et divortium pariter excludentis; nec parum nobilitatis mulieri accessit ex dogmate maternitatis divinae.

2^o Juxta eandem doctrinam catholicam, infantes baptizati fiunt Spiritus sancti templa; Christus ipse infantilem formam induit, pueros adamavit, iis benedixit, eos plurimum commendavit, horrendo plectens anathemate illos a quibus scandalizarentur. Hinc abolitum infanticidium olim frequens; hinc studium colligendi infantes a suis parentibus derelictos; hinc zelus quo tantopere exarsit Ecclesia, ut debita infan-

tibus reverentia impendatur, et ut sancte educen-
tur.

3° Neminem fugit quantum servis profuerit dogma fraternitatis christianae, necnon lex charitatis erga illos heris impōsita. Christus ipse servis manum adjutricem porrexisse dicendus est, formam servi accipiēdo, et supplicio servorum in cruce moriēdo. Hinc indeficiens et simul sapienter moderatus Ecclesiae conatus, ut paulatim emanciparentur servi. Hinc etiam ejus sollicitudo ut sors operariorum melioretur.

III. *Facta est per religionem catholicam mirabilis instauratio societatis civilis.*

Nam primum libertas religiosa conclamata est adversus imperantium tyrannidem, quando Apostoli dixerunt : *Oportet obedire Deo magis quam hominibus*. Exinde nata est libertas civilis; cum religio catholica hanc pene oblitteratam veritatem revocaverit, nempe : legislationem omnem decalogo esse subjectam et huic conformandam; principem, ideo, non proprium commodum, sed populorum utilitatem in sua regendi ratione debere prosequi; imo, esse Dei ipsius summe providi ac beneficentissimi vices gerentem. Ex hoc facta est, et sacratior principum auctoritas, et refrænata subditorum rebellandi cupiditas. His etiam principiis innixa Ecclesia catholica, cum ingenti generis humani emolumento, et principibus et populis patrocinata est, modo causam populorum contra tyrannos, modo principum contra seditiosos homines sapienter suscipiens. Insuper, Pontificum suorum directione et impulsu, Ecclesia jus publicum sensim christiano spiritu informavit, propriamque legislationem, propria instituta populis imitanda exhibuit; sicque nata

est, post barbarorum invasionem, illa civilizatio evangelica innumerabilium bonorum fons locupletissimus.

IV. *Facta est per religionem catholicam societatis universalis instauratio.*

Dum enim in clariori luce principia justitiae et charitatis collocavit, docuitque omnes homines fratres esse, sive ob originem ex stipite communi, sive in Christo qui omnes redemit, sive in Ecclesia per omnes gentes diffusa, cui unitate fidei et regiminis conjunguntur, mirari non debemus si ex hinc relationes populorum inter se, et frequentiores et benevolentiores evaserint, si bella rariora, pax facilior, foedera fidelius servata, etc. Ergo constat major.

56. *Probatur nunc minor*, id est : praefatam instaurationem esse notam certissimam supernaturalis excellentiae atque virtutis.

Etenim illa instauratio fuit quidem moraliter, sed non physice seu omnino universalis; hoc est : multi salutarem Catholicismi influxum subierunt, et multi etiam adversus eum rebellati sunt. Atqui, ex hoc duplici capite, duplex eruitur efficax veritatis argumentum.

1^{um} *Argumentum.*

Praefata instauratio, quatenus effectum suum apud multos sortita est, merito datur tanquam nota revelationis positiva, quia 1° est factum religioni catholicae exclusive proprium; 2° est factum quod explicari non potest, nisi per extraordinariam gratiae motionem, qua Deus hominum intellectus et voluntates efficaciter evangelico jugo subiecit.

1° Est factum religioni catholicae exclusive proprium. Etenim haec miseranda individuorum, et

societatis, tum domesticae, tum civilis, tum universalis conditio ante Christum observata, nunc adhuc apud gentes nondum conversas perseverat, apud gentes apostatas reviviscit, apud alias plus minusve renovatur, prout plus minusve a religionis catholicae observantia recedunt. Hinc mirabiles effectus quos supra notavimus apud Graecos schismaticos pene desierunt. At ex Protestantismi invasione, contrarii omnino observati sunt, nempe: individuorum depravati mores, familiarum ac societatum civilium lugenda concussio, ut recentiorum temporum historia testatur.

2° Est factum quod explicari non potest, nisi per gratiae divinae efficacem motionem, et ita constituit miraculum aliquod ordinis moralis divinitus patratum. Si enim vel unius hominis conversio a vitiis inveteratis ad praestantissimas virtutes, sit opus tantopere arduum, quid de conversione mundi civilizati, quam Catholicismus, intra paucorum annorum spatium, tam feliciter absolvit? Unde, non sola doctrinae excellentia hisce explicandis effectibus sufficit, sed necessaria est insuper virtus quaedam supernaturalis mentes disponens, ac voluntati addens vires; quod solius Dei est, specialissimi adjutoris atque quotidiani cooperantis.

2^{um} *Argumentum*:

Est factum sole clarius, universale et constans: omnes homines veritatem et virtutem odio habentes, salutari catholicae religionis influxui resistunt, et, quamvis in caeteris inter se dissentiant, unanimi tamen impetu illam agrediuntur, et omnibus mediis conantur de medio tollere. Porro:

1° Illud factum est religioni catholico-romanae exclusive proprium. Nihil enim simile unquam accidit caeteris religionibus, imo nec aliis societatibus quae se christianas gloriantur. Equidem, saepius certae sectae sibi invicem bellum inferunt; at quod viri notorie perversi, unanimiter et constanter aliquam ex eis persecuti fuerint, est inauditum.

2° Idem factum explicari nequit, nisi quia causa religionis catholicae est ipsamet causa veritatis et virtutis. Quo enim magis homo suis cupiditatibus indulget, eo magis aversatur veritatem religiosam, qua corripitur, et ad veritatis et virtutis tramitem revocatur. Hac praecise de causa, ab origine mundi exarsit lucta bonum inter et malum; dum scilicet omnes perversi conspirant ad sensum religiosum et in se et in aliis extinguendum. Si ergo datur in mundo aliqua religio unice vera, omne peccatum prohibens, omnem virtutem praecipiens aut commendans, necesse erit, ut adversus eam insurgant quicumque peccandi libertatem promoveri satagunt. Ergo cum talis sit religio catholica, et quidem sola, concludendum est hanc esse solam religionem veram.

Sic igitur respondendum est ad ea quae opponuntur n. 53.

57. *Ad 1.* Hi soli salutarem Catholicismi influxum experiuntur, qui huic vitam conformant; unde non oportet instaurationem ab illo causatam physice esse universalem.

58. *Ad 2.* Continentia perfecta, quae consulitur non praecipitur, minime obstat familiae constitutioni; cum multo major pars hominum illam non custodiant; et insuper, sic a quibusdam observata, est mundo

utilissima. Indissolubilitas autem vinculi conjugalis innumera praecavet mala ex divortio diffluentia, ut experientia constat. Demum minime impediuntur principes a ferendis legibus quibus effectus civiles matrimonii ordinantur, et id plane sufficit.

59. *Ad 3.* Affirmare non licet subjectionem totalem legibus Romani Pontificis, esse bono pacis et obedientiae auctoritatis civilis debitae perniciosam, nisi probetur Papam non esse revera Christi vicarium, et jurisdictione sua nonnumquam abuti ad rebelliones fovendas. Si enim Deus ipse summum pontificatum instituerit, ipsius erit providere, ut tantae potestatis exercitium nunquam noceat principum jurisdictioni, sed e contra eam obfirmet, quando principes juste imperant, et eam coerceat, quando injuste; et sic subditi, et promptiores fiant ad obediendum, et simul contra tyrannicam oppressionem protegantur. Hoc autem ita cecidisse, passim historia testatur. De caetero, auctoritas ecclesiastica et civilis non sunt ejusdem ordinis, nec timendus est conflictus, modo utraque intra proprios limites se contineat. Sed ne Ecclesia jus alienum usurpet, obstat jugis Spiritus sancti assistentia.

60. *Ad 4.* Jura hominis legitima omnia includuntur in Decalogo; et quae his superaddita fuerunt per coetum nationalem Gallicum anno 1789, sunt prorsus falsa et perniciosa, praesertim quando jura Dei postponuntur. Hinc factum est ut principia renovationis praetensae, ad praxim reducta, exterminaverint, et libertatem individualem, et jus proprietatis exclusivum, et jus associationis, et libertatem religiosam, et insuper, auctoritati humanae divinae suae originis

sigillum auferendo, loco stabilitatis, pacis et libertatis, inquietam mobilitatem, oppressionem arbitrariam, et perpetuam confusionem ubique induxerint.

DISSERTATIO SECUNDA

DE DIVINITATE ECCLESIAE ROMANAE EX FACTO CHRISTI EAM
INSTITUENTIS, ET PER NOVEM DECEM SEacula MIRABILITER
CONSERVANTIS, DEMONSTRANDA

(Vide Mazella : *de Relig. et Eccl.*, n. 422... 445.—
Hurter : *Theol. gen.*, n. 279, 280, 281.)

61. Expensis notis intrinsicis Ecclesiae Romanae, transeundum est ad notas extrinsecas, quae ex Christi gestis ac dictis potissimum desumuntur. Et primo quidem arguimus ex ipsamet Ecclesiae per Christum institutione et conservatione, quod argumentum sic breviter contrahitur :

Christus instituit suam religionem sub forma societatis visibilis, et ad usque mundi finem indefectibiliter duraturae. Igitur, inter omnes societates christianas in mundo actu existentes, datur una quae cum Ecclesia primitus instituta moraliter identificatur. Porro evidens est solam Ecclesiam Romanam esse ejusmodi; cujus insuper indefectibilis per decem et novem secula conservatio, tot causis interitus non obstantibus, est novum divinitatis indicium. Ad haec explananda erunt quaestiones quinque.